

Digitointi tuo tutkijalle uusia mahdollisuuksia

■ Maria Skyttä

British Library ja National Gallery ovat aloittaneet mittavien kokoelmiensa arvokkaimpien teosten digitointiprojektin. Ne ovat vain kaksi esimerkkiä lukuisten kirjastojen, arkistolaitosten, museoiden, taidemuseoiden ja muiden instituutioiden joukosta. Sekä British Librarin että National Galleryn digitointiprojektien tuloksena on syntynyt kaksi erilaista, mutta toimivaa, digitaalista versiota kokoelmista.

Edessäni on British Library -kirjaston kokoelmiin kuuluva alkuperäinen Mozartin musikaalinen päiväkirja 1700-luvun lopulta. Kääntelen kirjaa ylös ja alas. Katson sitä läheltä ja kaukaa. Sivuilla on joitain tahroja. Mietin mistä ja milloin ne ovat tulleet. Ovatko ne jo Mozartin ajalta? Tutkistelen Mozartin käsiä ja luen päiväkirjan merkintöjä. Välillä kokeilen miltä sivun nuotit kuulostavat pianolla. Aikani tutkittuani kirjaa siirryn National Gallery -taidemuseoon katselemaan Jan van Eyckin *Arnolfinin kihlaus*-maalausta. Taulun yksityiskohdat kiinnostavat. Jan van Eyck on kuulemma maalannut ikku-

nan raosta pilkistävän kirsikkapuun kirsikoihin varjostukset. Yritän katsoa, että onko se totta. Onhan se.

Ei, en ole kulttuurimatalla Lontoossa, missä molemmat rakennukset sijaitsevat, enkä ole saanut erikoislaatuista tilaisuutta tutkia Ison-Britannian kansalliskirjaston kirjaharvinaisuuksia tai tutkia Ison-Britannian kansallisen taidemuseon kokoelmia yksityiskohtaisesti. Istun Oulun yliopiston humanistisen killan Humus-kuppilassa kahvituolla luentojen välissä.

Uusia lukukokemuksia Ison-Britannian kansalliskirjastossa

Ison-Britannian kansalliskirjastolla on erittäin arvokas ja harvinaislaatuinen kokoelma vanhoja kirjoja. Kirjojen aihepiirit käsittelevät eri aiheita uskonnon, kirjallisuuden, taiteen ja tieteen historiassa. Arvokkaat teokset ovat yleisön nähtävissä British Librarin näyttelytiloissa, mutta ne sijaitsevat lähes pimeässä huoneessa, näyttelykaapeissa, joiden lämpötila ja kosteutta säädellään. Vanhat teokset ovat hauraita. Nii-

tä ei missään tapauksessa ole mahdollista selata kuin kenties jostain erityisen perustellusta syystä. Vierailija voi korkeintaan toivoa näkevänsä harvinaisuuden, kun kirjastonhoitaja käy muuttaman kuukauden välein kääntämässä sivua. Tilanne ei siis ole tutkijan tai opiskelijan kannalta ihanteellinen.

British Library tarjoaa kuitenkin tutkijan avuksi digitaalista kokoelmaansa, selaimessa toimivaa sovellusta nimeltään *Turning the Pages*. Ohjelmassa on tällä hetkellä 28 teosta, joiden joukossa ovat mm. Mozartin musikaalinen päiväkirja, Lewis Carrollin käsin kirjoittama ja kuvittama *Alice's Adventures Under Ground*, Baybarsin *Koraani*, flaamilaisia miniatyyrien mestareita (eli *Golf Book*), Bona Sforzan *Book of Hours*, Henrik VIII:n Psaltari kuninkaan tekemine merkintöineen sekä Leonardo da Vincin *Codex Arundel*.

Varsinainen *Turning the Pages 2.0* -ohjelma vaatii tietokoneelta melko paljon eikä se toimi kaikissa uusissakaan koneissa. British Library on kuitenkin ottanut erilaiset käyttäjät huomioon ja tarjoaa erilaisia vaihtoehtoja keskittyen tarjoamaan oleellisimman tiedon mahdollisimman monessa muodossa. *Turning the Pages 2.0*

-ohjelman kevyempi versio, silverlight-versio, toimii useimmissa uudehkoissa koneissa. Jos käyttäjä ei pysty käyttämään kumpaakaan versiota ohjelmasta, voi hän silti katsella zoomattavia, korkealaatuisia kuvia kirjoista ja niiden sivuista.

Turning the Pages 2.0 silverlight -versiossa on mahdollista selata kirjaa, kääntää sivuja realistisesti, lukea kirjaan liittyvää lisätietoa, kuunnella nuottikirjojen musiikkia, käännellä ja liikuttaa kirjaa ja zoomata. Sivujen yksityiskohdat ovat hyvin nähtävissä ja teksti täysin luettavissa. *Turning the Pages 2.0* -versiossa kirjat ovat lisäksi 3D-renderoituja, eli ne luovat kolmiulotteisen vaikutelman. *Turning the Pages* -ohjelman käyttö vaatii hieman harjoittelua ja totuttelua, mikä ei vie kauan, ja sen jälkeen lukemien sujuu helposti. Ohjelman visuaalinen ilme on elegantti ja antaa oikein hyvän käsityksen kirjan ulkonäöstä ja muodosta. Tuntuu melkein siltä kuin kirja olisi oikeasti edessä. *Turning the Pages* löytyy osoitteesta: <http://www.bl.uk/onlinegallery/ttp/ttpbooks.html>.

Kuva 1: Lewis Carrollin kirja luettavana *Turning the Pages*, silverlight-versiossa. © The British Library Board.

Taidetta läheltä ja kaukaa

National Gallery -taidemuuseumilla on myös erittäin mittava ja taidehistoriallisesti merkittävä kokoelma. Taidemuuseumin taiteilijakaarti ja teosluettelo ovat varsin nimekkäitä. Joukossa ovat mm. Leonardo da Vincin *Luolamadonna*, Botticellin *Venus ja Mars*, Jan van Eyckin *Arnolfinin kihlaus*, Hans Holbein nuoremman *Suurlihettiläät*, Rembrandtin omakuva sekä Seurat'n, Monet'n ja Cézannen *Kylpijät*-maalaukset.

Myös National Galleryn kokoelma on katseltavissa Internet-selaimessa toimivalla sovelluksella, mutta toisin kuin Turning the Pages, kokoelman katselu ei vaadi koneelta kovinkaan paljon, mutta laajakaistayhteys on hyvä olla, sillä kuvatiedostot ovat melko suuria ja saattavat latautua hitaasti.

Ohjelma on erittäin helppokäyttöinen eikä toimintojakaan ole kovin paljon; taulua voi zoomata lähemmäs ja kauemmas. Lähikuva on kuitenkin varsin tarkka ja antaa hyvän kuvan taulun yksityiskohdista, jopa taiteilijan siveltimenkäyttöä voi hieman tutkiskella useimmista kuvista. Ilmaisen netissä toimivan sovelluksen lisäksi National Gallery tarjoaa tutkijoille ja opiskelijoille lisäpalveluja Picture Library -kuvakirjas-

ton kautta. Palveluun pitää rekisteröityä, ja se on maksullinen, mutta sen kautta voi tilata korkealaatuisia jopa A3-koossa tulostettavia digitaalisia kopioita teoksista.

Vaikka ohjelma on yksinkertainen, tuntuu kuitenkin siltä, että kokoruudulla katseltava ja zoomattava kuva tekee teoksen elävämmäksi ja läheisemmäksi kuin pelkkä valokuva; se antaa jonkinlaisen omakohtaisen kosketuksen teokseen, vaikkakin hyvin erilaisen kuin alkuperäisen katselu paikanpäällä. National Galleryn kokoelmaa voi katsella osoitteessa: <http://www.nationalgallery.org.uk/paintings/explore-the-paintings>.

Visuaalista leikkiä vai oikeita työkaluja?

Tilanne, jossa alkuperäiseen esineeseen tai taideteokseen tutustuminen ei ole mahdollista tai on erittäin vaikeaa, on tuttu monelle taidehistorian, historian, arkeologian, kielten sekä kirjallisuuden opiskelijalle. Näissä oppiaineissa esineet tai taideteokset ovat kuitenkin usein hyvin kes-

Kuva 2: Katseltavana Jan van Eyckin "Arnolfinin kihlaus" ja kirsikkapuun yksityiskohdat.
© The National Gallery.

keisessä roolissa ja niihin on välttämätöntä päästä tutustumaan tavalla tai toisella. Viime vuosiin saakka tutkijan tai opiskelijan oli tyydyttävä jäljennöksiin ja teksteihin kirjojen sisällöstä, mutta nyt useat instituutiot tarjoavat erilaisia ja eritasoisia digitaalisia kokoelmia, joita voi selata netin kautta mistä tahansa päin maailmaa. On aiheellista pohtia, tarjoavatko digitaaliset kokoelmat jotain uutta, mitä ei aiemmin ole ollut tarjolla.

Vaikka joskus vaikuttaa ehkä siltä, että erilaisia toimintoja tai vaikkapa 3D-renderointia on tehty enemmänkin uutuuden viehätyksen kuin todellisen tarpeen pohjalta, digitaaliset kokoelmat tarjoavat paljon uutta. Korkealaatuiset kuvat, 3D-renderointi ja tarkat yksityiskohdat ja kaikille avoin pääsy kokoelmiin miltä tahansa tietokoneelta, jossa on nettiyhteys, tekee niiden käytön esim. kurssimateriaalina helpoksi. Digitaalista kokoelmaa käyttävä voi jopa hämmästykseseen huomata näkevänsä ensi kertaa yksityiskohtia, joita ei alkuperäistä esinettä tai teosta katselemalla ole huomannut. Lisäksi digitaaliset kokoelmat mahdollistavat ensi kertaa luoksepääsemättömien, yleisöltä suljettujen tai hauraiden materiaalien käytön opiskelussa ja tutkimuksessa. Saman teknologian avulla voidaan myös digitaalisesti luoda uudelleen jo menetettyjä esineitä, taideteoksia tai jopa rakennuksia, jos niiden ulkomuodosta ja koosta on vain riittävästi lähdemateriaalia tallella.

Digitaaliset kokoelmat eivät kuitenkaan hienon ja realistisen visuaalisen ilmeensä ansiosta korvaa alkuperäistä teosta tai poista omakohtaisen kokemuksen merkitystä, eikä se ole niiden tarkoituksaan. Parhaimmillaan vanha ja uusi täydentävät toisiaan. Netin kautta ei myöskään ole vielä mahdollista ilmaista ihan kaikkea digitaalisessa muodossa. Hans Holbein nuoremman *Suurlähettiläitä* pitää yhä käydä katsomassa oikeasta alakulmasta paikan päällä Lontoossa.

Linkkejä

- Kansallisarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/>
- The Metropolitan Museum of Art -taidemuseo: http://www.metmuseum.org/works_of_art/collection_database/
- The First World War Poetry Digital Archive (1. maailmansodan runoarkisto), Oxfordin yliopisto: <http://www.oucs.ox.ac.uk/ww1lit/collections>
- Siktuksen kappeli: http://www.vatican.va/various/cappelle/sistina_vr/index.html
- Le Chateau de Versailles -palatsi 3D: <http://www.chapelle.chateauversailles.fr/> ja <http://www.gvn.chateauversailles.fr/en/3d/facade.html>
- Pompeijin kaupunki 3D: http://www.pompey.cch.kcl.ac.uk/3D_Visualisations.htm

Vinkkejä

- Useimmat ohjelmat toimivat Firefox- ja Internet Explorer -selaimissa.
- Eri instituutiot ovat päätyneet erilaisiin visuaalisiin ja teknologisiin ratkaisuihin; jokainen digitaalinen kokoelma on hieman erilainen. Tämän vuoksi voi joutua lataamaan lisäosia voidakseen käyttää ohjelmia. Lisäosat ovat kuitenkin yleensä ilmaisia ja nopeita asentaa.
- Museoiden, arkistolaitosten, taidemuseoiden, kirjastojen ja muiden suurten instituutioiden sivuilla kannattaa seikkailla rohkeasti, koska digitaalisia kokoelmia ei aina ole helppo löytää.
- Monet instituutiot tarjoavat tutkijoille ja opiskelijoille lisäpalveluja, esim. erikseen tilattavia, sähköpostilla toimitettavia erittäin korkealaatuisia kuvia tutkimus- ja opiskelukäyttöön. Lisäpalvelut saattavat olla maksullisia ja vaativat yleensä rekisteröinnin.

Kirjoittaja on historiatieteiden maisterivaiheen opiskelija Oulun yliopistosta. Hän on suorittanut filosofian maisterin tutkinnon englantilaisesta filologiasta ja opiskellut Digital Humanities -maisteriohjelmassa King's College London -yliopistossa Ilossa-Britanniassa.